

EL BOSC DELS VOLTANTS DEL PANTÀ DE SAU

INTRODUCCIÓ AL CONEIXEMENT DE LA VEGETACIÓ DE LA MUNTANYA MITJANA PER A ALUMNES DE CICLE MITJÀ D'E.G.B.*

per Josep CASTELLÓ i M.ª Cristina SANZ

INTRODUCCIÓ

Al cicle mitjà d'E.G.B. es comença a introduir el concepte de comunitat vegetal i quines són les seves característiques. És evident que l'ensenyament d'aquesta part de l'assignatura de Naturals s'ha de fer d'una manera pràctica. De poc serveix explicar què és un roure si els alumnes no en poden veure cap. Així, és molt recomanable utilitzar els recursos didàctics, sobretot els de caire visual, al nostre abast, com són les fotografies, diapositives, audiovisuals..., material que presenta poques dificultats d'adquisició o de trobar-se en un dels molts serveis de préstec (ja sigui en institucions públiques o privades) o bé, per poc que es pugui, portar els alumnes d'excursió a zones concretes on s'observin directament les comunitats i les espècies vegetals més comunes a les nostres terres.

Al nostre país trobem tres zones diferents respecte a la vegetació:

1. La terra baixa s'estén des del nivell del mar fins a una altitud de 500 a 1.200 metres. El clima, un factor determinant dels tipus de comunitats que hi podem trobar, és mediterrani, és a dir, amb estius secs i hiverns poc freds, cosa que permet als vegetals un cicle actiu llarg.

2. La muntanya mitjana o estatge montà és un tipus de paisatge trobat a partir del límit de la terra baixa i fins una altitud d'uns 1.600 metres. Els estius són bastant humits i els hiverns freds, ens trobem, doncs, amb un clima anomenat centreuropeu, adequat per a plantes amb poca activitat a l'hivern.

* Aquest article és una comunicació que fou presentada a la sessió conjunta de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN) i de la Societat Catalana de Biologia (SCB), ambdues filials de l'Institut d'Estudis Catalans, tinguda a Vic, amb l'acolliment del Patronat d'Estudis Ausonencs, del 17 al 19 de maig del 1985.

3. L'alta muntanya és l'última zona del nostre territori, es localitza en altituds de més de 1.600 metres i comprèn l'estatge alpi i l'estatge subalpi. El clima, és, també, centroeuropeu però una mica més humit i fred que a la muntanya mitjana, amb la qual cosa l'època activa dels vegetals queda molt reduïda.

A les tres zones ja esmentades veiem vegetació de diferent alçada, moltes vegades barrejada, però en moltes ocasions es poden distingir unes espècies dominants sobre les altres i això permet denominar l'ecosistema com a bosc, màquia, garriga, matoll, prat....

MÈTODE

Per a realitzar el treball que ens ocupa hem triat:

- a. Un tipus de paisatge: la muntanya mitjana.
- b. Una zona concreta: els voltants de l'embassament de Sau, molt a prop de Vic.
- c. Un tipus de vegetació: el bosc, i dintre d'ell l'estudi dels boscos que hi podem trobar (pinedes, alzinars i rouedes).

Després d'un estudi de la zona i de fer les fotografies i les diapositives vàrem triar el millor material dintre del que era més significatiu, per fer un cartell que, de forma visual, donés una idea clara de la vegetació que es podia trobar.

Els arbres estudiats són: el pi roig, el pi pinyer i el pinastre, l'alzina i el roure de fulla petita, amb imatges dels boscos que formen, l'arbre sencer, capçada, escorça, fruits i fulles. A més a més també es dona informació i imatges de les espècies més corrents que poden acompanyar els pins, com són el garric, el càdec, el boix i la bruguerola. En tots els casos es dona el nom de l'espècie en llatí, català i castellà per facilitar l'aprenentatge per part dels alumnes de les dues llengües oficials del nostre país.

PINEDES

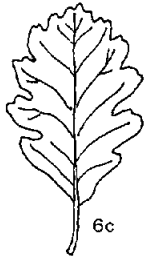
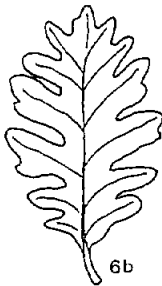
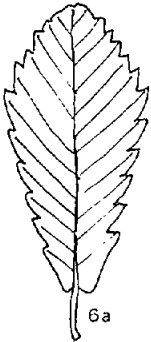
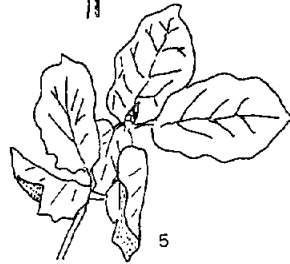
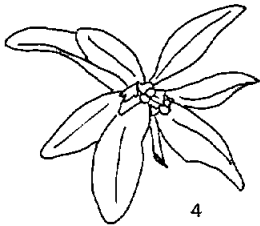
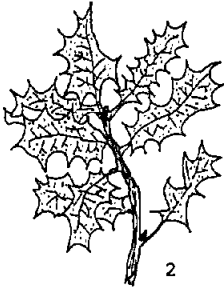
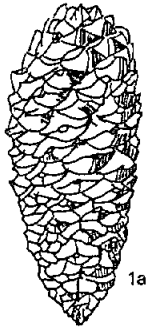
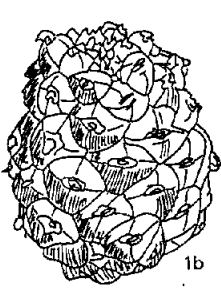
Ni que els arbres més característics de la muntanya mitjana són els roures i, en tot cas, les alzines, com a producte d'una substitució, el pi és l'arbre més abundant a la zona estudiada, és a dir, a prop del pantà de Sau, però no sempre trobem la mateixa espècie. Es poden diferenciar:

1. *Pinus silvestris* (pi roig, pino albar). És el pi més abundant. Es caracteritza per l'escorça rogenca i una capçada més o menys ample segons l'arbre sigui vell o jove respectivament.

Les pinyes són arrodonides però petites, el que representa una diferència amb les pinyes del pi pinyer.

Una altra característica important del pi roig són les fulles, d'un verd poc intens amb un cert to blau, curtes i bastant punxants.

2. *Pinus pinea* (pi pinyer, pino piñoneró). Aquesta espècie es troba amb una certa freqüència, però no és tan abundant com el pi roig.

La capçada és molt densa i eixamplada. L'escorça és d'un to marró, però a vegades sembla rogenca, per la qual cosa els alumnes al començament la poden confondre amb la del pi roig. Cal, doncs, anar-hi amb compte.

Les pinyes són grans i rodones i les fulles llargues i d'un verd intens.

3. *Pinus pinaster* (pinastre, pino rodeno). Aquesta espècie no forma boscos a la zona que hem estudiat. Malgrat tot, es pot trobar de forma aïllada donat que és més típica de la terra baixa que de la muntanya mitjana.

La capçada és cònica i molt densa. Les fulles són molt llargues i d'un verd molt més fosc que les del pi pinyer i el pi roig. Les pinyes són grosses i còniques.

Fig. 1.- Pinyes del pi roig (a), pi pinyer (b) i pinastre (c).

Espècies que acompanyen als pins

Com ja s'ha dit, ens hem fixat en quatre espècies que són les més abundants a les pinedes de la zona de Sau:

1. *Quercus coccifera* (garric, coscoja). Es tracta d'un arbret baix. Les fulles són dures, lluentes i amb marge dentat. S'ha d'anar amb molt de compte per tal que els alumnes no les confonguin amb les d'una alzina; cal dir, però, que l'alzina té les fulles amb pèls i el garric no. També en ambdós casos el fruit és una gla.

Fig. 2.- Fulles de garric.

2. *Juniperus oxycedrus* (càdec, cada). És també un arbret baix. Les fulles són petites amb dues ratlles blanques i una verda al mig, molt punxants. Els fruits són rodons, vermells i amb polpa.

Fig. 3.- Fulles (a) i fruits (b) de càdec.

3. *Buxus sempervirens* (boix, boj). Arbret amb moltes fulles que són ovades, oposades, lluents i seçeres, algunes de color vermell.

Fig. 4.- Fulles de boix.

4. *Calluna vulgaris* (bruguerola, brecina). Arbust molt dens amb fulles petites i, a vegades, superposades. Les flors són molt petites, roses i característiques.

ALZINARS

L'alzina és un arbre poc característic de l'estatge montà. Té una escorça típica que sembla plena d'esclètxes. Les fulles són molt dures, dentades i peludes a la cara inferior. L'alzina que trobem a Sau és la *Quercus ilex sub. rotundifolia* (encina), de fulles arrodonides, d'un verd grisenc.

Fig. 5.- Fulles d'alzina.

ROUREDES

A les nostres terres trobem diverses espècies de roures i la varietat més típica de la zona que ens ocupa és el *Quercus faginea sub. faginea* (roure de fulla petita, quejigo). Les fulles de les diferents espècies de roures són més o menys lobulades:

Fig. 6.- Fulles de diferents roures: (a) roure africà, (b) roure reboll, (c) roure de fulla gran, (d) roure pèdol, (e) roure martinenc, (f) roure cerrioide, (g) roure de fulla petita.

Les fulles del roure de fulla petita són llargues, punxants, dentades i dures. Són caduques, però, un cop seques, resten a l'arbre durant un cert temps. La cara inferior presenta uns petits pèls. El fruit és una gla.

Josep CASTELLÓ i M.ª Cristina SANZ
E.U. Professorat d'E.G.B.
Universitat de Barcelona